

Černobylio AE avarijos 28-osioms metinėms

Metai bėga pašėlusiu tempu. Jau sulaukėme ir 28-ųjų Černobylio katastrofos metinių. Viskas grimzta į užmarštį. Nauji kataklizmai, nauji įvykiai ir katastrofos lenda į pirmą vietą, nustumdamos praeities įvykius. Iš atminties dyla ir Černobylio vaizdai, bendražygiai pamiršta kartu dirbusius likviduojant avarijos pasekmes, pasimiršta ir vietovių pavadinimai.

Dabar Lietuvos černobyliečių amžiaus vidurkis yra 55–56 metai. Vieni turi invalidumą ar jau išėję į pensiją, kiti kenčia nuo įvairių negalių ir skausmų. Silpnėja ir černobyliečių bendravimas, retėja ir susitikimų.

Dalis buvusio asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ aktyvo rimtai svarsto apie pasitraukimą iš judėjimo veiklos. Žmonės pavargo nuo kelis dešimtmečius trunkančių permainingų, sunkaus gyvenimo ir nežinomybės. Niekas nesijaučia saugiai. Šalia viso to dar prisidėjo Rusijos ir Ukrainos konfliktas dėl Krymo ir pietryčių Ukrainos, darantis ateitį miglotą, neapibrėžtą. Ginklavimosi isterija, ekonominės krizės grėsmė iš Rytų tik padidina netikrumo jausmą.

O pavasaris šiais metais toks gražus, koks buvo ir prieš 28 metus. Galima jau drąsiai vilktis užslėptus vasarinius drabužius, traukti į gamtą, nebijant radiacinės grėsmės.

Daug Černobylio katastrofos minėjimo renginių neplanuojama Lietuvoje, nes ne daug beliko veikiančių organizacijų. Kažkodėl daugelis laukia 30-ųjų avarijos metinių, tikėdami, kad kas nors iš esmės pasikeis jų gyvenimuose. Bet realybė yra kitokia. Sens tame, jėgos senka ir jau nebesame vaikai, kad imtume tikėti kokiomis nors pasakomis.

Vis dėlto susirinkime, mylieji, paminėti visiems mums skaudžios datos, pabendraukime tarpusavyje, nes kasmet mūsų vis mažta ir mažta. Uždekime žvakeles ir padėkime gėles mirusiųjų atminimui. Paminėkime juos geru žodžiu. O mes, gyvieji, turėtume daugiau bendrauti ir iš to semtis optimizmo; turime vyti nykias mintis šalin, kad galėtume dar ne vienas metines sutikti kartu.

Kęstutis Kazlauskas

Susitikimas Vilniuje

Iš kairės: Sveikatos apsaugos ministerijos kancleris Vytautas Bakasėnas, asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ nariai Juozas Prušinskas ir Antanas Turčinas.

Neseniai asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ nariai, judėjimo sekretorius Antanas Turčinas ir gydytojas Juozas Prušinskas lankėsi Sveikatos apsaugos ministerijoje (SAM), kur susitiko su ministerijos kancleriu Vytautu Bakasėnu.

Susitikimo metu SAM kancleriui buvo pristatyta judėjimo struktūra ir veikla. Judėjimo atstovai pokalbyje iškėlė dvi labai opias Lietuvos černobyliečiams problemas: dantų protezavimą ir sanatorinį gydymą. Nors černobyliečiams dantų protezavimas yra nemokamas, tačiau iškyla apmokėjimo problema. Černobylietis turi susimokėti pats, o jo sumokėta suma kompensuojama tik po kelerių metų.

SAM kancleris V. Bakasėnas pažadėjo, jog ministerijos darbuotojai galėtų pabandyti

išspręsti šią problemą kartu su dantų protezavimo įstaigomis taip, kad šios savo lėšomis protezuotų černobyliečiams dantis, o Ligoninių kasos su protezavimo įstaigomis vėliau atsiskaitytų.

Kalbant apie kasmetinį sanatorinį gydymą, tai černobylietis turi teisę gauti ambulatorinę reabilitaciją, tačiau jeigu jis atvyksta iš kito miesto, jam iškyla apsigyvendinimo problema. Kancleris patarė, kad dėl apmokėjimo reikėtų patiekti černobyliečiams kreiptis pagal savo gyvenamąją vietą į Socialinės paramos skyrius, kad šie padengtų pragyvenimo išlaidas, atsi-randančias reabilitacijos metu.

Tuo susitikimas ir pasibaigė. Viliamės ir ateityje susitikti bei bandyti spęsti išylančias problemas.

„Č.“ inf.

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ Prienų komiteto nariams

Šių metų balandžio 26 dieną, 12 valandą, komiteto patalpose, Gegužės g. 5, Prienai, įvyks Černobylio katastrofos 28-ųjų metinių minėjimas. Papildoma informacija telefonu 8-670 14033.

LJČ Prienų komiteto pirmininkas Kęstutis Kazlauskas

PAREMKITE SAVO LAIKRAŠTĮ!

Galintiems ir norintiems paremti laikraščio „Černobylietis“ leidybą 2 procentais iš 2013 metais sumokėto gyventojų pajamų mokesčio, pateikiame rekvizitus: asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ Prienų komitetas, organizacijos kodas – 170775450, adresas: Gegužės g. 5, Prienai, LT-59127. Būsime dėkingi už paramą.

Juozas Kazlauskas. Sustojęs laikas (viršuje) / Juozas Prušinskas. Medžio „odos“ vėžys (Nuotr. iš 1997 m. ekspedicijos į užterštą Černobylio zoną.)

Žengtas dar vienas žingsnis

Žengtas dar vienas žingsnis skaidrios, veiksmingos ir efektyvios sveikatos sistemos link: praeitą mėnesį pasirašytas susitarimas tarp Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos ir farmacijos industrijos dėl etikos ir derybų principų. Mūsų šalies sveikatos sistemos bendradarbiavimo su Europos farmacijos industrija gaires apibrėžiantį dokumentą pasirašė sveikatos apsaugos ministras Vytenis Povilas Andriukaitis ir Europos farmacijos pramonės bei asociacijų federacijos generalinis direktorius Richard Bergström.

Lietuvos sveikatos apsaugos ministerija ir Europos farmacijos pramonės bei asociacijų federacija (European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations – EFPIA) susitarė bendradarbiauti vadovaujantis skaidrumo ir etiško elgesio skatinimo farmacinėje rinkoje principais, efektyviai bei veiksmingai valdyti vaistams skirtas viešąsias išlaidas. Pasirašyto susitarimo pagrindu planuojama parengti bendradarbiavimo sutartį, numatytą konkrečius tolesnės veiklos žingsnius.

„Šiandien žengtas dar vienas svarus žingsnis skaidrios, efektyvios ir veiksmingos, kitaip tariant, tvartos sveikatos sistemos Lietuvoje link, – teigė sveikatos apsaugos ministras Vytenis Povilas Andriukaitis. – Pasirašytas dokumentas, įtvirtinantis bendradarbiavimo vaistų politikos

srityje perspektyvas. Mūsų pacientų lūkesčiai išsipildys – inovatyvios medicinos ir inovatyvių vaistų plėtra visų pirma teigiamai atsilieps žmonių sveikatai, prisidės prie Lietuvos sveikatinimo rodiklių gerėjimo, jų suvienodinimo su kitomis Europos valstybėmis. Planuojame pritraukti klinikinius tyrimus, padaryti Lietuvą žinomu vaistų tyrimo centru. Veikiantčiai farmacijos industrijai bus nustatytos stabilios ir nuspėjamos verslo sąlygos.“

Pasak ministro, pasirašyti susitarimą yra ypač aktualu dabar, kai vyksta svarūs vaistų politikos pokyčiai – peržiūrima vaistų kompensavimo sistema, rengiamas vaistų prieinamumo gerinimo planas, gyventojai skatinami racionaliai vartoti vaistus, startuoja e.recepto projektas.

„Aš labai džiaugiuosi mūsų ir Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos nuveiktais darbais, siekiant pasirašyti bendradarbiavimo sutartį. Praėjusių metų lapkričio mėnesį sudarėme ketinimų protokolą, kuriame išdėstėme mūsų bendrus ambicingus tikslus. Dabar mes žengėme dar vieną žingsnį į priekį – aptarėme pagrindinius principus: ką daryti, kad Lietuvos pacientams būtų prieinamas gydymas naujais efektyviais vaistais. Lietuvoje šiandien per daug mokama už kai kuriuos jau seniai rinkoje esančius vaistus. Šios problemos sprendimas padės sutaupyti lėšų naujesniems vaistams, kurie šiuo metu šalies pacientams nėra prieinami. Dar vie-

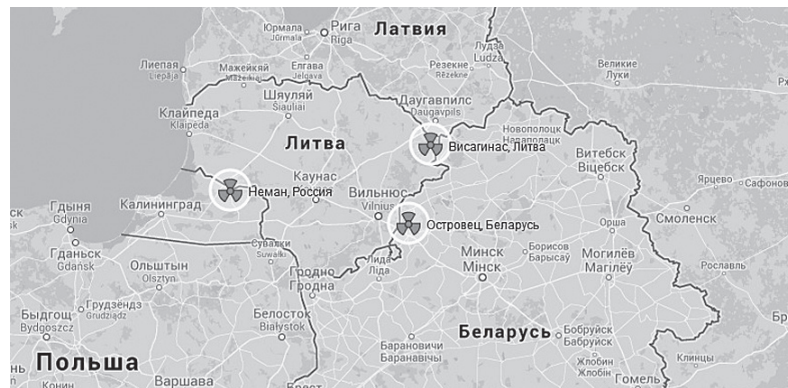
nas labai svarbus šiandien mūsų aptartas klausimas, kuris yra platesnės Europos iniciatyvos dalis, – didesnis farmacijos rinkos skaidrumas. Farmacijos industrija išpareigoja surinkti duomenis apie visus 2015 metais sudarytus susitarimus su sveikatos priežiūros specialistais ir nuo 2016 metų reguliariai atskleisti šiuos duomenis, – kalbėdamas spaudos konferencijoje sakė EFPIA generalinis direktorius Richard Bergström. – Baigdamas noriu pabrėžti: šios dienos susitarimas – dar vienas žingsnis pirmyn. Esu tikras, kad besitęsiantis mūsų dialogas ir bendradarbiavimo sutarties sudarymas pagerins efektyvių vaistų prieinamumą Lietuvos pacientams bei bus pavyzdžiu kitoms Europos šalims.“

P.S. Europos farmacijos pramonės ir asociacijų federacija (EFPIA – European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations) atstovauja farmacijos pramonei, veikiantčiai Europoje. EFPIA vienija 33 nacionalines asociacijas ir 40 pirmaujančių farmacijos kompanijų, ji atstovauja daugiau kaip 1900 kompanijų.

efpia

SAM Ryšių su visuomene skyrius
2014 03 21

Atominė energetika „nedidelėje aikštelėje“, arba baltarusių ir rusų samprotavimai

2014 m. kovo 10 d. Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka savo įsaku Nr. 118 Astravo AE statybas paskelbė „Visos Baltarusijos jaunimo statybomis“. Čia cituojami pasisakymai iš baltarusiškos internetinės žiniasklaidos. Pasisakymai tituluoti antrašte, kuriai pasirinkti Baltarusijos AE statybos direktoriaus Sergejaus Šalabinskio žodžiai: „Tokios baimės kaip anksčiau nebėra“. Taigi...

Michailas Michadiukas, Baltarusijos energetikos ministro pavaduotojas: „Laikydamiės Espo konvencijos, mes su visomis kaimyninėmis šalimis, kurios domėjosi, surengėme viešuosius svarstymus, tarp jų du kartus ir su Lietuva.“

Michailas Kovaliovas, Baltarusijos valstybinio universiteto Ekonomikos fakulteto dekanas: „Savo vasarnamyje turiu šunį, loja, rodos, piktai, bet aš jo nebijau. Kaimynas taip pat turi šunį – ano bijau. Štai taip ir lietuviai: mūsų bijo, bet savo kažkodėl nebijo. Nemačiau, kad Baltarusijos pusė nepateikia kokios nors informacijos. Čia veikiau yra kažin kokios diplomatinės dviprasmybės. Ekspertų nuomone, Lietuvos laikysena per daug

politizuota. Be visa to, konkurencijos baimė energetikos rinkoje. Juk pagal specialistų skaičiavimus, Visagino AE pagaminta elektros energijos kilovatvalandė kainuos trigubai daugiau nei Astravo.“

Vitalijus Kulikas, Baltarusijos gamtinių išteklių ir aplinkos apsaugos ministro pirmasis pavaduotojas: „Greičiausiai ekonominis klausimas – svarbiausias, kadangi nedidelėje aikštelėje (na nebolšoj ploščadke) iškils trys atominės elektrinės. Ir Lietuvos Respublika suvokia, kad konkurencija prekiaujant elektros energija greičiausiai bus jai nenaudinga.“

Sergejus Bojarkinas, Valsybinės atominės energijos korporacijos „Rosatom“ programų direktorius: „Lietuvoje dviejų kambarių bute gyvenantys žmonės kas mėnesį moka po 200 eurų. Ar mes (Muitų sąjungoje – red. past.) norime, kad ir mūsų piliečiai tiek mokėtų? Turbūt ne. Taigi mums reikalinga pigi elektros energija, kuri leistų gyventojams tiekti pigią energiją ir sudarytų sąlygas ekonomikos ir pramonės vystymuisi. Seniai visame pasaulyje suprato – alternatyvos atominei energetikai nėra.“

Parengta pagal baltarusių spaudą

Baltarusių karikatūra

Praskleidus Baltarusijos AE, statomos Lietuvos pašonėje, paslaptis

Astravas (brus. Astravec) – kuklus miestelis Baltarusijos šiaurės vakaruose. Yra žinoma, kad 1468 m. Jurgis Goštautas čia pastatė pirmąją katalikų bažnyčią, o 1474 Kijevo vaivada Martynas Goštautas čia įsteigė dominikonų vienuolyną. Dar XIX a. viduryje šiose apylinkėse 60 procentų gyventojų kalbėjo lietuviškai, 1857 m. Vilniaus vyskupijos sąrašuose miestelis dar buvo laikomas lietuviška parapija. Sovietų Sąjunga Astravą 1939 m. prijungė prie Baltarusijos. Lietuvių kalba dabar dar skamba Gervėčiuose, 20 km į rytus nuo Astravo. Didelė šio regiono dalis – vaizdingas Baltarusijos nacionalinis parkas. Pavažiavus nuo Astravo apie 20 minučių, už miškų ir laukymų atsiveria milžiniškų statybų vaizdas. Čia statoma Baltarusijos atominė elektrinė (BAE). Ją finansuoja statybų generalinis rangovas – Rusijos branduolinės energetikos holdingas „Rosatom“.

Žemės drebėjimai nebaisūs?

Išsiaiškinti, kas Astrave vyksta iš tikrųjų, po dviejų valandų parodomosios ekskursijos ir vienos dienos konferencijos Minske nėra paprasta. Ypač tokioje šalyje kaip Baltarusija. Joje tikrovė rodoma tokia, kokią nori matyti prezidentas Aleksandras Lukašenka. Bet ir to trumpo laiko pakako pajusti, kad daug kalbantys Baltarusijos energetikos valdininkai, statybininkai vis dėlto nepasako visos tiesos apie elektrinės saugumą. Tiesa, aiškindamas technines detales, Baltarusijos AE statančios organizacijos direktoriaus pavaduotojas Andrejus Berkunas ypač pabrėžė dėmesį elektrinės saugumui.

Jis aprodė baigiamą įrengti 75 000 m³ apsaugos konteinerių kompleksą, dar vadinamą spąstais, į kuriuos avarijos atveju patektų ir būtų neutralizuotos pavojingos atliekos. „Elektrinėje įrengiama keturių lygių apsauga, numatyti menkiausi avariją ir elektrinės darbą galintys sutrikdyti veiksniai“, – teigė A. Berkunas. Inžinierius tikino, jog geologiniai tyrimai nepa-

tvirtino, kad šioje vietoje galimi žemės virpesiai ir net drebėjimai. Tačiau Lietuvos geologijos tarnybos Giluminių tyrimų skyriaus sudarytas žemės drebėjimo rizikos žemėlapis liudija kitką: BAE aikštelė atsiduria tektoninio lūžio zonoje. Geologų tyrimai rodo, kad didžiausias seisminis pavojus išskirtas šiaurės rytinėje Lietuvos dalyje, jis apima ir Baltarusijos Astravo regioną.

Nėra evakuacijos planų

Lietuva taip pat pasigenda evakuacijos planų avarijos atveju, o labiausiai nerimą kelia tai, kad BAE statoma arti Vilniaus. Mat BAE statytojai taip pasitiki elektrinės saugumu, kad yra parengę tik elektrinės darbuotojų (numatoma, kad jų bus apie 3000) evakuacijos planą. Planuoti Astravo ir kitų gyvenviečių evakuacijos esą net neverta, nes jiems niekas negresia.

„Baltarusija pateikia daug techninių saugumo rodiklių, bet vengia kalbėti apie pasirengimą avarijos atvejui, apie galimą avarijos poveikį aplinkai. Todėl Minskas neturėtų stebėtis, kad mes iki šiol negalime pasirašyti poveikio aplinkai vertinimų pagal Espo (Jungtinių Tautų Poveikio aplinkai įvertinimo tarpvalstybiniame kontekste – red.) konvencijos reikalavimus“, – teigia Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos departamento direktorius Vitalijus Auglys.

Grėsmės zonoje – ir Neris

Lietuva taip pat nuogaštauja, kad į Nerį gali patekti radioaktyvi tarša, aušinami reaktoriai pakels upės temperatūrą, dėl to nukentės žuvys ir augalija. Bet už saugumą atsakingi BAE statybos vadovai bandė įtikinti, jog lietuvių baimė nepagrįsta. „Mes Lietuvos aplinkos ministerijai aiškiai rašėme, ir ne kartą, kad branduoliniai reaktoriai nebus aušinami nei Neries, nei jokios kitos upės vandeniui. Iš Neries vanduo bus imamas vandens rezervams papildyti, mat jie sparčiai išgaruoja per aušintuvus. Vanduo neturės kontakto su reaktoriumi“, – aiškino BAE vyr. inžinieriaus pavaduotojas A. Parfionovas.

„Pagaliau mums svarbiausia, kas atsitiktų Neriai avarijos atveju. Nesvarbu, kad jie giriasi įrengę patikimus spąstus, kuriuose būtų užrakintos radioaktyviosios medžiagos. Per gruntą tarša patektų į Nerį“, – sakė V. Auglys.

Jaunieji protestuotojai

Aleksandras Lukašenka

Duobės paruošimo darbai 2013/Parengiamieji betonavimo darbai 2014

Dokumentus vertina skirtingai

Baltarusiai galimų problemų tarsi nemato ir piktinasi Vilniaus užsispyrimu. „Kodėl Lietuva delsia ir nepasirašo poveikio aplinkai vertinimo? Lietuvai atsiuntėme aiškius atsakymus į 118 klausimų. Nusiuntėme per 400 puslapių dokumentą, ištisą romaną. Nejaugi dar mažai?“ – kalbėjo BAE statybos rangovo „BelNIPlenergoprom“ direk-

toriaus pavaduotojas A. Apackis.

Tačiau Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos departamento direktorius V. Auglys atkirto, jog dokumentai į lietuvių kalbą išversti per Google vertėją, juose sunku susigaudyti: „Baltarusiai dabar sujudo ir pyksta ant mūsų galbūt todėl, kad birželį rengiama Espo konferencija. O juk Minskas įspėtas, kad Lie-

tuvai pateikti duomenys yra nepakankami.“

Rodikliai lemia ne viską

BAE statytojai ir Baltarusijos energetikos ministerijos valdininkai kaip stipriausią argumentą pateikė esą palankias TATENA išvadas dėl Astravo elektrinės saugumo. Bet išigilinus į TATENA dokumentą aiškėja, kad ten tiesiogiai apie pačios elektrinės, jos reaktorių saugumą nekalbama. Netgi pažerta kritinių pastabų.

TATENA nustatė, jog Baltarusijoje yra geros sąlygos saugiai plėtoti atominę energetiką, pakanka specialistų. Drauge išvadose pabrėžiama, kad saugumui garantuoti skirta vadyba neatitinka tarptautinių reikalavimų.

Garsus energetikos specialistas Jurgis Vilemas atkreipė dėmesį, kad BAE techniniai saugumo rodikliai iš tiesų atrodo gerai, bet ypač svarbu atsižvelgti į žmogiškąjį veiksnį: „Pastebėta, kad saugus tokių modernių objektų kaip branduolinės energetikos objektai valdymas susijęs su moderniu valstybės valdymu apskritai. J. Vilemas priminė, jog taip atsitiko įvykus Černobylio AE avarijai 1986-aisiais buvusioje Sovietų Sąjungoje.

Tikisi susitarti kaimyniškai

Ar Baltarusija nutrauks AE statybą, jei Lietuva nepasirašys poveikio aplinkai vertinančio dokumento, nes Espo konvencijos įpareigojimai yra tik patariamieji pobūdžio? Baltarusiai tiesiai neatsakė, tik draugiškai šypsojosi: „Mes juk kaimynai – tikiosis, kad galime susitarti.“ BAE vyr. inžinieriaus pavaduotojas A. Parfionovas užsiminė, jog Lietuvai neverta spyriotis ir dėl to, kad mūsų šalis esą turėtų ekonominės naudos: „Jūs galėtumėte nusipirkti pigesnės elektros energijos nei dabar.“

Bet energetikos specialistą J. Vilemą tokie baltarusių pažadai tik prajuokino: „Jokia naujai pastatyta elektrinė, ypač atominė, negali pigiai parduoti elektros. Tai ekonominė nesąmonė. Lietuvai būtų daug pigiau pirkti elektrą kitur.“ Beje, kaimyninėje šalyje pasigirsta ir šantažu kvepiančių užuominų – esą jei Lietuva spyriosis dėl elektrinės, gali baigtis rojus dienos Baltarusijoje sėkmingai veikiantiems lietuvių verslininkams.

Parengta pagal Lietuvos spaudą

Jungtinių Tautų neįgalumo teisių konvencija serga Lietuvoje...

Pabaiga. Pradžia Nr. 2 (86)

37 straipsnis Valstybių, šios Konvencijos Šalių, ir Neįgaliųjų teisių komiteto (toliau – Komitetas) bendradarbiavimas

1. Kiekviena valstybė, šios Konvencijos Šalis, bendradarbiauja su Komitetu ir jo nariams padeda vykdyti jų įgaliojimus.

2. Palaikydamas santykius su valstybėmis, šios Konvencijos Šalimis, Komitetas tinkamai apsvarsto, kokiais būdais ir kokiomis priemonėmis būtų galima stiprinti nacionalinius gebėjimus šios Konvencijos įgyvendinimo srityje, taip pat ir pasitelkus tarptautinį bendradarbiavimą.

38 straipsnis Komiteto santykiai su kitomis struktūromis

Siekiant skatinti veiksmingą šios Konvencijos įgyvendinimą ir tarptautinį bendradarbiavimą šios Konvencijos reglamentuojamoje srityje:

a) Jungtinių Tautų specializuotos agentūros ir kitos institucijos turi teisę būti atstovaujamos, kai yra svarstomi tų šios Konvencijos nuostatų, kurios patenka į tokių agentūrų ar institucijų įgaliojimų sritį, įgyvendinimo klausimai. Komitetas gali paprašyti specializuotų agentūrų ar kitų kompetentingų institucijų, kurias, jo nuomone, būtina paprašyti, pateikti eksperto išvadą Konvencijos įgyvendinimo klausimu jų atitinkamų įgaliojimų srityse. Komitetas gali siūlyti Jungtinių Tautų specializuotoms agentūroms ir kitoms institucijoms pateikti ataskaitas dėl Konvencijos įgyvendinimo jų veiklos srityse;

b) vykdydamas savo įgaliojimus, Komitetas prirėikęs konsultuojasi su kitomis institucijomis, įsteigtomis pagal tarptautines žmogaus teisių konvencijas, kad būtų užtikrintas jų atitinkamų ataskaitoms taikomų gairių, taip pat jų teikiamų siūlymų ir bendrų rekomendacijų nuoseklumas

ir išvengta jų funkcijų dubliavimo ir sutapimo.

39 straipsnis Komiteto ataskaita

Komitetas kas dveji metai už savo veiklą atsiskaito Generalinei Asamblėjai bei Ekonominėi ir socialinei tarybai ir, remdamasis iš valstybių, šios Konvencijos Šalių, gautomis ir išnagrinėtomis ataskaitomis ir informacija, gali teikti siūlymus ir bendras rekomendacijas. Tokie siūlymai ir bendros rekomendacijos įtraukiami į Komiteto ataskaitą kartu su valstybių, šios Konvencijos Šalių, pastabomis, jei tokių buvo pateikta.

40 straipsnis Valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferencija

1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, reguliariai renkasi į valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferenciją, kad aptartų visus su šios Konvencijos įgyvendinimu susijusius klausimus.

2. Jungtinių Tautų Generalinis Sekretorius sušaukia valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferenciją ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo šios Konvencijos įsigaliojimo dienos. Tolesnius susirinkimus kas dveji metai šaukia Jungtinių Tautų Generalinis Sekretorius arba jie šaukiami valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferencijos sprendimu.

41 straipsnis Depozitaras

Jungtinių Tautų Generalinis Sekretorius yra šios Konvencijos depozitaras (saugotojas).

42 straipsnis Pasirašymas

Šią Konvenciją visos valstybės ir regioninės integracijos organizacijos gali pasirašyti Jungtinių Tautų būstinėje Niujorke nuo 2007 m. ko-vo 30 d.

43 straipsnis Sutikimas dėl privalomumo

Ši Konvencija turi būti ratifikuota ją pasirašiusių valstybių ir oficialiai patvirtinta Konvenciją pasirašiusių regioninių integracijos organizacijų. Prie šios Konvencijos gali prisijungti bet kuri šios Konvencijos nepasirašiusi valstybė ar regioninė integracijos organizacija.

44 straipsnis Regioninės integracijos organizacijos

1. Regioninė integracijos organizacija – konkretaus regiono suverenių valstybių įkurta organizacija, kuriai jos valstybės narės perdavė kompetenciją šios Konvencijos reglamentuojamais klausimais. Tokios organizacijos savo oficialaus patvirtinimo ar prisijungimo dokumentuose paskelbia savo kompetencijos šios Konvencijos reglamentuojamais klausimais mastą. Vėliau jos praneša depozitarui apie visus esminius jų kompetencijos masto pasikeitimus.

2. Šioje Konvencijoje vartojama sąvoka „valstybės, šios Konvencijos Šalys“ apima ir tokias organizacijas pagal jų kompetenciją.

3. Visi regioninės integracijos organizacijos deponuoti dokumentai pagal šios Konvencijos 45 straipsnio 1 dalį ir 47 straipsnio 2 ir 3 dalis neįskaičiuojami.

4. Regioninės integracijos organizacijos savo kompetencijos srityse gali pasinaudoti savo teise balsuoti valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferencijoje, ir jos turi tiek balsų, kiek jų valstybių narių yra šios Konvencijos Šalys. Tokia organizacija negali pasinaudoti savo teise balsuoti, jeigu kuri nors iš jos valstybių narių pasinaudoja tokia savo teise, ir atvirkščiai.

45 straipsnis Įsigaliojimas

1. Ši Konvencija įsigalioja trisdešimtą dieną po dvidešimtojo Konvencijos ratifikavimo ar prisijungimo dokumento deponavimo.

2. Kiekvienai valstybei ar regioninei integracijos organizacijai, kuri ratifikuoja, oficialiai patvirtina Konvenciją ar prie jos prisijungia po to, kai yra deponuojamas dvidešimtas šio straipsnio 1 dalyje minėtas dokumentas, ši Konvencija įsigalioja trisdešimtą dieną nuo tos dienos, kai tokia valstybė ar organizacija deponuoja minėtą savo dokumentą.

46 straipsnis Išlygos

1. Neleidžiama daryti su šios Konvencijos objektu ir tikslu nesuderinamų išlygų.

2. Padarytas išlygas galima bet kuriuo metu atšaukti.

47 straipsnis Pakeitimai

1. Bet kuri valstybė, šios Konvencijos Šalis, gali siūlyti šios Konvencijos pakeitimus ir teikti juos Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui. Generalinis Sekretorius praneša valstybėms, šios Konvencijos Šalims, apie visus pasiūlytus pakeitimus, prašydamas jam pranešti, ar jos pritaria, kad būtų sušaukta valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferencija tokiems pasiūlymams apsvarstyti ir sprendimams dėl jų priimti. Jeigu per keturis mėnesius nuo tokio pranešimo dienos bent vienas trečdalis valstybių, šios Konvencijos Šalių, pageidauja sušaukti tokią konferenciją, Generalinis Sekretorius sušaukia šią Jungtinių Tautų globojamą konferenciją. Visus pakeitimus, už kuriuos balsavo dviejų trečdalių konferencijoje dalyvusių ir balsavusių valstybių, šios Konvencijos Šalių, dauguma, Generalinis Sekretorius teikia tvirtinti Generalinei Asamblėjai, o vėliau – priimti visoms valstybėms, šios Konvencijos Šalims.

2. Šio straipsnio 1 dalies nustatyta tvarka priimtas ir patvirtintas šios Konvencijos pakeitimas įsigalioja trisdešimtą dieną nuo tos dienos, kai deponuotų priėmimo do-

kumentų skaičius pasiekia du trečdalius valstybių, pakeitimo priėmimo dieną esančių šios Konvencijos Šalimis, skaičiaus. Nuo tada pakeitimas kiekvienai atskirai valstybei, šios Konvencijos Šaliai, įsigalioja trisdešimtą dieną nuo jos pačios priėmimo dokumento deponavimo dienos. Pakeitimas yra privalomas tik toms valstybėms, šios Konvencijos Šalims, kurios jį priėmė.

3. Jeigu taip bendru sutikimu nusprendžia valstybių, šios Konvencijos Šalių, konferencija, šio straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka priimtas ir patvirtintas pakeitimas, išimtinai susijęs su 34, 38, 39 ir 40 straipsniais, visoms valstybėms, šios Konvencijos Šalims, įsigalioja trisdešimtą dieną nuo tos dienos, kai deponuotų priėmimo dokumentų skaičius pasiekia du trečdalius valstybių, kurios pakeitimo priėmimo dieną yra šios Konvencijos Šalys, skaičiaus.

48 straipsnis Denonsavimas

Valstybė, šios Konvencijos Šalis, gali denonsuoti šią Konvenciją, raštu pranešusi apie tai Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui. Denonsavimas įsigalioja praėjus vieniems metams nuo tos dienos, kai Generalinis Sekretorius gauna tokį pranešimą.

49 straipsnis Prieinama forma

Šios Konvencijos parengtas tekstas turi būti prieinamų formų.

50 straipsnis Autentiški tekstai

Šios Konvencijos tekstai anglų, arabų, ispanų, kinų, prancūzų ir rusų kalbomis yra autentiški.

Tai patvirtindami, toliau nurodyti atitinkamų Vyriausybių tinkamai įgalioti asmenys pasirašė šią Konvenciją.

VšĮ „DALAS“ vadovas
Algirdas Ašmontas

Paminklai černobyliciams

Visose buvusios Sovietų Sąjungos šalyse Černobylio aukoms atminti pastatyta daug paminklų. Jeigu Lietuvoje tokių yra tik trys, tai tokiose šalyse kaip Ukraina ir Rusijos Federacija jų yra dešimtys, praktiškai visose srityse.

Latvijoje yra vienas paminklas, o štai Moldovoje praėjusių metų pabaigoje Florešte pastatytas jau septintas paminklas.

„Č.“ inf.

Paminklas Sankt Peterburge

Paminklas Florešte (kairėje)
Moldovos „Černobylio“ sąjungos aktyvistai po paminklo atidengimo (kairėje).

Vienu monstru mažiau

Rusija pranešė, kad stabdomas atominės elektrinės (Baltijos AE) Karaliaučiuje projektas. Ekspertai mano, kad tai gali reikšti, jog rusai supranta, jog Baltijos šalys nebestatys savo atominės elektrinės Visagine. Anot buvusio premjero, šiuo metu – vadybos konsultanto Aleksandro Abišalos, Baltijos AE buvo politinis projektas. Jo nuomone, seniai buvo aišku, kad Rusijos anklave negali būti jokios branduolinės jėgainės.

„Aš manau, kad šis atvejis buvo dvejopas – daryti spaudimą nestatyti elektrinės Visagine ir Baltijos šalims elektros tinklais nesijungti į Europos Sąjungą sinchroniškai. Čia jau formaliai patvirtina, bet jau prieš pusmetį ar daugiau buvo aišku, kad statybos Karaliaučiuje yra stabdomos. Mane tas gąsdina, nes tai lyg ir rodytų, kad rusai supranta, jog mes savo elektrinės jau nebestatysime. Kitaip sunku paaiškinti. Arba tiesiog per ilgai tai užsitęsė ir jau nebebuvo galima kišti pinigų į demonstravimą, kad kažkas vyksta“, – sakė A. Abišala.

„Viską kartu sudėjus, paaiškėjo tas, kas seniai buvo aišku. Bet kodėl Rusija dar nepatempė gumos, kol formaliai paaiškėtų, kad mes nestatome Visagino atominės, tai aš nežinau“, – pridūrė jis.

„Jau prieš kurį laiką pasirodė ženklų, kad naujos atominės elektrinės projektas Karaliaučiuje yra stabdomas. Tai galima interpretuoti dvejopai. Viena vertus, tai rodo, kad jis veikiausiai neatsipirktų. Kita galima priežastis, jei vertintume to projekto idėjos atsiradimą kaip konkuruojančio projekto Visagino atominės elektrinei, yra ta, kad visa tai galima suprasti kaip jo autorių manymą, jog Lietuva atsisakė idėjos plėtoti Visagi-

no atominės elektrinės projektą“, – mano Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto vadovas Ramūnas Vilpišauskas.

A. Abišalos manymu, Rusijos sprendimas nebetęsti Baltijos AE statybos neturės jokios įtakos VAE projektui.

„Manau, kad jokios įtakos sprendimui (dėl Visagino) negali turėti. Visada buvo aišku, kad ten (Karaliaučiuje) nebus jokios atominės elektrinės“, – sakė ekspertas, pridurdamas, kad Baltijos AE projektas neturėjo jokios ekonominės perspektyvos, nes Karaliaučiuje ir dabar yra pakankamai elektros gamybos pajėgumų.

Buvęs Energetikos instituto vadovas, energetikos ekspertas J. Vilemas sako, kad Rusijos sprendimas nebestatyti atominės elektrinės Karaliaučiuje yra logiškas, ekonomiškai pamatuotas. Tačiau, jo teigimu, šiuo metu srityje statyti gamtinių dujų ar akmens anglies elektrinių taip pat neapsimoka, nebent Rusija planuotų ateityje elektrą eksportuoti į Europą.

„Ta atominė elektrinė buvo planuojama statyti energijos eksportui. Dabar Europai tos elektros nereikia, pačioje Europoje yra elektros energijos perteklius, kainos labai žemos. Tiesiog rusai ekonomiškai turbūt suskaičiavo, kad jiems ten jokio pelno nebus, grynas nuostolis iš tos atominės elektrinės“, – sako J. Vilemas.

Rusija planavo Karaliaučiaus srityje iki 2017 m. pastatyti 2300 megavatų galios branduolinę jėgainę, kuri būtų orientuota į kaimyninių valstybių rinkas. Eksporto planams žlugus, pernai vasarą Maskva pripažino, kad projektas laikinai sustabdytas, ir svarstoma galimybė statyti gerokai mažesnio pajėgumo branduolinę jėgainę.

Parengė Jonas Baltakis

Kada Valstybės jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių ir darbuotojų apšvitos registrui turi būti teikiami Pranešimai apie darbuotojus, dirbančius su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais

Pastaruoju metu pasitaiko atvejų, kai duomenų teikėjai Pranešimus apie darbuotojus, dirbančius su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais (toliau – Pranešimai), pateikia anksčiau, nei Radiacinės saugos centras (toliau – RSC) leidžia tokiems darbuotojams dirbti su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais (toliau – šaltiniai), t. y. juos įrašo į licencijos priedą. Tokiais atvejais Pranešime pateikta informacija apie darbuotojus neatitinka jų teisinės ir faktinės padėties, kadangi **darbuotojams draudžiama dirbti su šaltiniais, jeigu jie nėra įrašyti į licencijos priedo darbuotojų sąrašą.**

Prašome Pranešimus apie darbuotojus, pradėjusius dirbti su šaltiniais, teikti kartu su įmonės prašymu pakeisti atitinkamos licencijos priedą ir pridėti visus tam būtinus dokumentus, parengtus pagal RSC direkto-riaus 2011 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 82V patvirtinto „Dokumentų, kurių reikia licencijai ar laikinajam leidi-

mui verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais gauti ir licencijos ar laikinojo leidimo verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais priedui pakeisti, rengimo tvarkos aprašo 11.2–11.3 p. reikalavimus arba teikti tik po to, kai Pranešime nurodyti darbuotojai įgyja teisę dirbti su šaltiniais.

Primename, kad kartu su prašymu pakeisti turimos licencijos priedą pradėjus dirbti naujam darbuotojui, privaloma pateikti šiuos dokumentus:

1. Įmonės vadovo įsakymu patvirtintą į A ar B kategorijas suskirstytų darbuotojų, kurie dirbs su šaltiniais arba jonizuojančiosios spinduliuotės aplinkoje, sąrašas;
2. Darbuotojo kvalifikacinį pasirengimą profesiniais ir radiacinės saugos klausimais patvirtinančių dokumentų kopijas;
3. Apmokymo darbui su konkrečiu modelio šaltiniu (dantų rentgeno aparatu, rentgeno aparatu, багаžo saugumo kontrolės rentgeno

prietaisu ir kt.) dokumentų kopija;

4. A ar B kategorijos darbuotojų sveikatos tikrinimo dokumentų kopijos, pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. gruodžio 29 d. įsakyme Nr. V-1072 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymo Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ pakeitimo tvarką.

Teikiant Pranešimą užpildomas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. rugpjūčio 24 d. įsakymu Nr. V-675 patvirtinto Duomenų apie jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius ir darbuotojus, dirbančius su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, pateikimo Valstybės jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių ir darbuotojų apšvitos registrui tvarkos aprašo 11 priedas.

RSC inf.

Ūkio subjektai laikosi radionuklidų išmetimo į aplinką normų

Gydymo, mokslo ir mokymo įstaigos, pramonės objektai savo veikloje naudoja atvirusius jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius. Medicinoje dažniausiai naudojami ^{99m}Tc (technecis), ¹²⁵I, ¹³¹I (jodas) radionuklidai, moksle bei kai kuriuose pramoniniuose procesuose – ³²P, ³³P (fosforas), ³H (tritis), ¹⁴C (anglis) ir ³⁵S (siera). Natūralu, kad minėtų procedūrų metu dalis radioaktyviųjų medžiagų yra išmetama į aplinką, t. y. patenka į nutekamuosius vandenius arba orą, todėl, siekiant apsaugoti gyventojus nuo papildomos apšvitos ir aplinką nuo galimos radioaktyviosios taršos, radionuklidų išmetimo į aplinką procesas turi būti griežtai kontroliuojamas. Radiacinės saugos centras (RSC), siekdamas užtikrinti Lietuvos gyventojų ir aplinkos radiacinę saugą, įmonėms ir įstaigoms, savo veikloje naudojančioms atviruo-

sus jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius bei juos išmetančioms į aplinką, išduoda specialius leidimus. Tais atvejais, kai išmetamų radionuklidų kiekis ir aktyvumas labai maži, leidimas išmesti į aplinką radionuklidus nereikalingas, tačiau objektai privalo turėti oficialų tai patvirtinantį RSC raštą. RSC specialistai nuolat prižiūri, kaip ūkio subjektai laikosi radiacinės saugos reikalavimų t. y. atlieka ūkio subjektų veiklos patikrinimus, kurių metu vertina, ar RSC išduotame leidime išmesti į aplinką radionuklidų nurodyti radionuklidų kiekiai ir aktyvumai atitinka realią situaciją. Atlikus patikrinimą nustatyta, kad ūkio subjektai laikosi teisės aktuose nustatytų radionuklidų išmetimo į aplinką reikalavimų. Visos veiklos metu susidaranti skystos radioaktyviosios atliekos yra išlaikomos iki tol, kol pasiekia ra-

dionuklidų išmetimo į aplinką nekontroliuojamosios taršos lygį ir tik tada išpilamos į buitines kanalizacijos tinklą. Kietosios radioaktyviosios atliekos po išlaikymo išmetamos į buitinių atliekų sąvartyną. Patikrinimų metu nustatyta, kad į aplinką išmetamų radionuklidų aktyvumų sąlygota kritinės grupės nario (žmogaus, kuris gali būti tiesiogiai paveiktas išmetamų radioaktyvių atliekų, pvz., darbuotojas, dirbantis nuotekų valymo įmonėje) metinė efektinė dozė neviršijo nereguliuojamojo veikmens kriterijaus kritinei grupei (0,01 mSv per metus).

Atsižvelgiant į patikrinimų rezultatus galima teigti, kad ūkio subjektuose taikomos apsaugos priemonės užtikrina pakankamą žmonių saugą bei yra pakankamos aplinkai ir gamtos ištekliams apsaugoti.

RSC inf.

Gydymas šalčiu: žaizdos ir slauga

Elena Džervienė ir
Juozas Prušinskas,
Navikų profilaktikos centras
„Apgamas“

„Žaizda – tai odos, gleivinės ar giliau esančių audinių vientisumo pažeidimas, sukeltas išorinio poveikio: traumos (mechaninės, terminės, cheminės) ar operacijos“ – taip teigia mokslinės literatūros vadovėliai. Žmogui, žaizda yra kur kas daugiau. Tai skausmas, išgąstis, stresas, sugluminimas ir dar daugybė neigiamų emocijų, kurios užplūsta žmogų, kuomet ypač svarbus jo kūno organas – oda – yra sužalojamas. Vaikams tai dar ir ašaros, kurios dažniausiai ištrykšta ne dėl skausmo, bet dėl didelės baimės.

Žaizdoms gyjant, laikas yra geriausias medikų sąjungininkas. Vis dėlto žmogus gali padėti arba pakenkti organizmui išgydyti žaizdą. Tai pasiekama naudojant įvairias priemones, medžiagas, emocijas ir daugybę kitų faktorių, kurie įvairiai veikia žaizdos gijimo procesą. Todėl kiekvienas žmogus turėtų žinoti, pagrindinius žaizdų gijimo ir priežiūros aspektus.

Kriodestrukcijos metodą pavadinti *nauju* negalime, kadangi šaltį, kaip anestezuojančią priemonę, naudojo dar Hipokratas, nors chirurginiais tikslais šaltis pradėtas naudoti vėliau. Kriodestrukcijos metodika patogi, paprasta naudoti, dargi pigi, nesudėtinga procedūros atlikimo technika, taip pat greitai, beveik be komplikacijų, aiški procedūros eiga, kurią galima lengvai kontroliuoti. Šiuo metodu galima naikinti daugelį darinių esančių odoje, gleivinėje, ant parenchiminių organų ar juose ir kitur. Šis metodas gali būti naudojamas vienas arba derinamas su kitais gydymo metodais ir yra alternatyvus daugeliui gydymo būdų.

Kriochirurgijoje ypatingai svarbus yra slaugytojo vaidmuo. Slaugytojas turi informuoti pacientą apie jam atliekamą procedūrą, kokius jutimus jis jaus procedūros metu, kaip atrodys žaizdelė po procedūros, kokios žaizdos gijimo stadijos ir ką reikės daryti pačiam pacientui. Paciento vaidmuo, prižiūrint savo žaizdą, ne mažiau svarbus nei medicinos personalo, todėl pacientas turi būti mokomas, kaip teisingai prižiūrėti žaizdą. Paciento mokymas – slaugytojo pareiga.

Iki dabar kriodestrukcija, kaip chirurginis metodas, yra

mažai ištirtinėta. Lietuvoje apie šį metodą nedaug žinoma ir jis nėra plačiai naudojamas. Kitaip yra užsienyje. Rusijoje, JAV, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Japonijoje ir kitur kriodestrukcija yra gerai ištirtinėta ir plačiai naudojama, kaip labai daug privalumų turintis chirurginis metodas.

Tyrimų, nagrinėjančių pacientų slaugos poreikius po kriodestrukcijos, Lietuvoje nėra atlikta. Užsienio autorių panašaus pobūdžio mokslinių tyrimų rasti nepavyko, todėl darome prielaidą, kad ir užsienyje tokie tyrimai nėra atlikti.

Tyrimo tikslas – įvertinti slaugos poreikius ir pacientų žinias, taikant kriodestrukcijos operaciją.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti respondentų žinias apie įvairius odos darinius ir žaizdų priežiūrą;
2. Nustatyti, iš kur dažniausiai tiriamieji gauna informacijos apie odos darinius ir žaizdų priežiūrą;
3. Palyginti prieš procedūrą jaučiamą baimės lygį tarp pacientų, kuriems atliekamos kriodestrukcijos ir hyfreakterinės fulguracijos operacijos;
4. Palyginti procedūros metu jaučiamą skausmo lygį tarp pacientų, kuriems atliekamos kriodestrukcijos ir hyfreakterinės fulguracijos operacijos;
5. Išsiaiškinti tiriamųjų slaugos poreikius po kriodestrukcijos.

TRUMPA LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Lietuvos gyventojų žinios apie žaizdų priežiūrą

Oda – didžiausias organizmo organas, todėl odos procesai turi svarbią reikšmę. Oda sudaro aštuntadalį bendros kūno masės. Anotinė odos struktūra nulemia ir fiziologinės veiklos ypatumus.

Oda yra svarbus organas, atliekantis daug funkcijų: apsauginę, imunologinę, termoreguliacinę, ekskrecinę, kvėpavimo, rezorbcinę, jutimo ir kitas funkcijas.

Žaizda (*lot. vulnus*) – odos, gleivinės ar giliau esančių audinių vientisumo pažeidimas, sukeltas išorinio poveikio: traumos (mechaninės terminės, cheminės) ar operacijos.

Lietuvoje atlikta įvairių tyrimų, kurių metu gyventojų buvo klausinėjama, kaip jie prižiūri savo žaizdas, ypač įgytas buitinių traumų metu. Rezultatai pribloškiantys: medicinos ir farmacijos moks-

lams žengiant septynmyliais žingsniais, vidutinio lietuvių supratimas apie žaizdų gydymą „trypčioja“ ties XIX ir XX a. sandūros riba. Tyrimų rezultatais atskleista, kad, nusideginus ar nesunkiai susižeidus, kaip pirmosios pagalbos priemonės vis dar griebiamės cukraus, druskos, aliejaus ar net gyvūnų ekskrementų. Žinome, kad bet kokią žaizdą būtina kuo skubiau dezinfekuoti, o tvarsčiu ir toliau renkamės vien marlę. Pasak gydytojų, tokios priemonės neretai ne tik nepadeda, bet dažniausiai kenkia.

Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigų duomenimis, šalyje kasmet registruojama per 7000 nudegimų, daugiau kaip 50 000 įvairių trauminių žaizdų. Dar per 20 000 žmonių kasdien priversti tvarstyti lėtines žaizdas, negyjančias ilgiau kaip 3 mėnesius. Visos žaizdos, net ir pačios menkiausios, tinkamai neprižiūrimos ir negydomos, gali kelti rimtą grėsmę gyvybei – prieš keletą metų dėl kraujo užkrėtimo mirė kelios dešimtys Lietuvos žmonės.

Gydytojai teigia, kad didžiuosiuose miestuose, vystantis pramonei, didėja traumų skaičius, tačiau žaizdų priežiūra ir pirmoji pagalba teikiama vis dar netinkamai naudojant įvairias medicinines ir nemedicines priemones.

Farmacinės kompanijos „Gedeon Richter“ atstovybės Lietuvoje atlikta apklausa (2006 metais) parodė, jog susižeidę žmonės gydomsi atgyvenusiais ir medicinos mokslo nepagrįstais metodais. Atsitiktinai apklausti 306 respondentai išvardijo daugiau kaip pusšimtį įvairių priemonių, kurių imasi nusideginę ar susižaloję. Net penktadalis nurodė apskritai nekreipiantys dėmesio į buitines traumas ir tokiu atveju visai nesigydantys.

Be degtinės, spirito ar kiaušinio baltymo, žaizdoms gydyti žmonės naudoja sodą, muilą, žiedadulkes ar trauklapius. Vieni buvo įsitikinę, kad žaizdai į naudą šlapimas, kiti gydomojo poveikio tikėjosi iš zuikio taukų. 76% apklaustųjų teigė, kad žaizdoms prižiūrėti renkasi dezinfekuojamąsias medžiagas, pvz.: degtinę, spiritą, jodą.

Lietuvos žaizdų asociacijos užsakymu 2008 metų kovą atlikto tyrimo duomenimis, net 80% Lietuvos gyventojų klaidingai įsitikinę, jog ūmias buitines žaizdas reikia dezinfekuoti, o nudegimus trečda-

lis apklaustųjų gydytų riebalais, 17% – kiaušinio baltymu. Labiausiai specialistus glumina faktai, kad net 7% gyventojų žaizdas barsto soda arba vis dar naudoja tokias „liaudies medicinos“ priemones kaip kiškio taukai, vazelinas, kaulės tulžis ir net klijai (!).

Atliekant chirurginę intervenciją gydymo įstaigoje, tokių kuriozų išvengiama. Tačiau svarbu žmogų informuoti, kaip jam elgtis su žaizda, t. y. nepalikti jo nežinioje. Nes tik nežinodamas žmogus gali sugalvoti tiek „išradimų“ gydymosi metodų.

1.2. Žaizdų gijimo stadijos ir priežiūra

Chirurginė žaizda yra iš anksto apgalvota ir indikuotina. Tai audinių vientisumo pažeidimas, siekiant gydyti organizmą. Pagrindiniai žaizdos simptomai yra skausmas, kraujavimas ir audinių žiojėjimas. Kraujavimas yra nuolatinis žaizdų požymis. Pagal sužeistų kraujagyslių rūšį, kraujavimas gali būti arterinis, veninis, arterioveninis, parenchiminis ir kapiliarinis. Audinių žiojėjimas taip pat priklauso nuo sužalojimo apimties, gylio, žalojančio veiksnio.

Žaizdų priežiūra – slaugytojo pareiga.

Chirurginio profilio slaugytojas savo kasdieniniame darbe nuolat kontaktuoja tiek su chirurginėmis, tiek su žalojančio veiksnio padarytomis žaizdomis. Ir vienos, ir kitos žaizdos padaromos pažeidžiant odą arba odą ir po ja esančias struktūras. Chirurginės žaizdos padaromos steriliomis sąlygomis. Tačiau, kalbant apie žaizdas, susidarančias po kriodestrukcijos (toliau – KD) operacijos, yra tiek tiek kitaip ir apie tai kalbėsime kituose skyriuose.

R. Punder (2000 m.) nurodo pagrindinius žaizdų priežiūros tikslus:

- pasiekti, kad žaizda užgytų;
- išvengti žaizdos komplikacijų (svarbiausia – infekcijos);
- kontroliuoti skausmą;
- suformuoti kosmetinį randą;
- kuo greičiau sugrąžinti pacientą į visavertį gyvenimą.

Siekiant, kad žaizda užgytų ir būtų išvengta komplikacijų, labai svarbu dar priešoperaciniu laikotarpiu suteikti pacientui žinių apie žaizdos gijimo fiziologiją, odos funkciją, žaizdos gijimą lemiančius veiksnius. Pacientas turėtų

tų susipažinti su pagrindiniais žaizdos priežiūros momentais, tvarsliavos naudojimo taisyklėmis, tvarsčio poveikiu.

Žaizda po KD. Ši žaizda yra sukelta terminio poveikio. Pagrindinės jos savybės:

- nekraujuoja;
- nėra odos vientisumo pažeidimo;
- gali pasireikšti individuali organizmo reakcija į ypač žemos temperatūros lokalų poveikį;
- pirmąjį, 12–24 valandų, tarpsnį nėra beveik jokių odos pažeidimo simptomų (gali būti nežymus lokalus paraudimas, patinimas);
- praėjus minėtam laikui, odos paviršiuje susidaro pūslelė;
- po apytiksliai 1–2 savaičių (tai priklauso nuo žaizdos dydžio, lokalizacijos, individualių organizmo savybių ir kitų veiksnių) pūslelė subliūkšta ir susidaro šašas;
- nuėmus šašą, žaizdelė gyja antriniu būdu, 1–2 dienas gali negausiai šlapuoti.

Žaizdų gijimo stadijos

Vieni autoriai išskiria tris, kiti – keturias žaizdų gijimo stadijas. Paminėsime R. Punder (2000 m.) ir R. Rimeikos (2003 m.) klasifikaciją:

1. Uždegimo stadija prasideda sužalojimo metu. Žaizdos vietoje susidaro vazokonstrikcija, kitaip tariant, organizmas stabdo kraujavimą. Vėliau, veikiant mediatoriams, susidaro vazodilatacija, tai yra kapiliarai tampa pralaidesni ir dėl to padaugėja uždegimo mediatorių, plazmos baltymų, antikūnų, neutrofilų (granulocitų, arba grūdėtųjų leukocitų), monocitų (kraujo kūnelių). Jie sukelia lokalų pabrinkimą. Trunka iki 3 parų.

2. Granuliavimo (migracijos, destruktijos) stadija pasireiškia tuo, kad sužalotų audinių vietą pamažu užima jungiamasis audinys. Į žaizdą migruoja makrofagai (didelės jungiamojo audinio ląstelės, eliminuojančios mikrobus ir yrančių audinių ląsteles), fibroblastai (užuomazginės skaidulinio jungiamojo audinio ląstelės), vyksta endotelio proliferacija – taigi pradeda formotis nauji kapiliarai. Trunka apie 5 dienas.

3. Epitelizavimo stadija trunka iki 28 dienų ir ilgiau. Žaizda prisipildo naujų audinių. Paviršius pasidengia epiteliumu.

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

4. Rando brendimo stadija prasideda epitelizavusis žaizdai. Šis procesas ilgas ir gali užtrukti keletą metų.

Žaizdų gijimą sąlygojantys veiksniai

Šiuos veiksnius galima išskirti į tris dideles grupes, kurios individualiai sąlygoja tai, kad skirtingiems žmonėms žaizdų gijimas yra skirtingas:

1. Vidiniai veiksniai (paciento amžius, organizmo dehidratacija, gretutinės ligos, sutrikusi kraujotaka žaizdos srityje, bloga mityba, hipoproteinemija, blogas organizmo aprūpinimas deguonimi);

2. Išoriniai veiksniai (medikamentų vartojimas, žaizdos infekcija, netinkamas chirurginis žaizdos sutvarkymas, antsvoris, stresas, aplinkos temperatūra);

3. Socialiniai, psichologiniai veiksniai (blogos socialinės ir buitinės sąlygos, gyvenimo būdas, paciento motyvacija, religinės nuostatos, paciento paklusnumas ir personalo nurodymų vykdymas, paciento sąmoningumas ir susipažinimas su žaizdos gijimo schema, pakitusi gyvenimo samprata).

Taigi akivaizdu, kad kiekvienas odos vientisumo pažeidimas, arba žaizda, yra ne tik anatominis ir biologinis medicinos personalo objektas, bet įvairių veiksmų sąlygotas ir labai individualus procesas. Todėl kiekvieną pacientą, kurio kūne yra žaizda, reikia prižiūrėti individualiai. Taigi mūsų dėmesys turi krypti ne tik į žaizdą, bet ir visą organizmą – svarbus *holistinis* požiūris į pacientą.

1.3. Kriodestrukcija ir slauga

Šaltis, kaip nuskausminamoji priemonė, skirta malšinti skausmą atveriant pūlinius, šalinant auglius, amputuojant galūnes ir kt., naudotas dar 2000 m. pr. Kr., bet taikyti ji chirurginiams tikslams pradėta tik XIX a. Skystu oru ir angliarūgštės sniegu buvo sėkmingai įveikiamos epitelomos (epiteliniai navikai), hemangiomos (nepiktybiniai kraujagyslių navikai) ir kiti odos susirgimai. 1940 metais Veitneris (Vokietija) paskelbė apie sėkmingą 325 odos onkologinių darinių šaldymą ir jų suardymą skysto azoto garais ir angliarūgštės kristalais. Dar po dešimties metų Rėjaus Alingtono (Ray Allington) novatoriškumo dėka skystas azotas jau tapo visateisiu ir pagrindiniu kriogeniniu agentu medicinoje.

Pirmasis sudurtinių žodžių dėmuo *krio-* (gr. *kryos*)

reiškia „šaltis“. Kriogenai – medžiagos, gebančios atšaldyti. Tai gali būti ledas, anglies dioksidas, skystas oras ir kitos. Šiuo metu optimaliausia medžiaga yra skystas azotas, kadangi pakankamai gerai išlaiko ypač žemą temperatūrą, yra palyginti paprastai naudojamas ir nebrangus. Daktaras Kambelas Vaitas (A. Campbell White) buvo pirmasis dermatologas, 1899 metais pritaikęs kriodestrukciją pacientams gydyti. Jis panaudojo tampono metodiką, kuomet šis yra suvilgomas skystyje ir dedamas ant odoje esančio naikintino darinio. Kambelas taip pat bandė skysčio purškimo ant odos techniką. Daktaras taip gydė paprastuosius apgamus, odos vėžį, odos tuberkuliozę ir kt.. 1940 metais tampono technika buvo pradėta naudoti su skystu azotu.

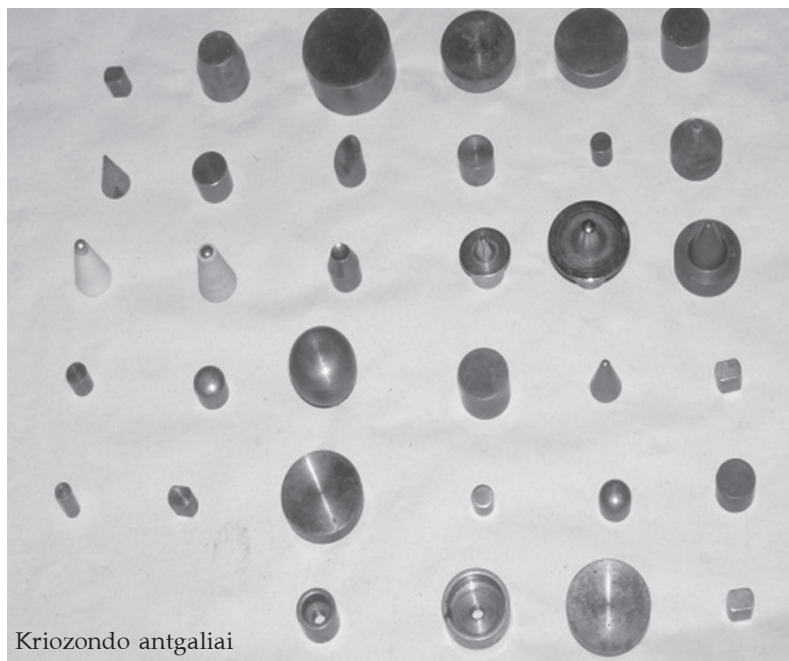
Anglies dioksidas, kaip kriogenas, 1905 metais pirmą kartą buvo panaudotas gydytojo M. Juliusbergo. Tačiau šis kriogenas netapo populiarus, nes jis nėra toks šaltas kaip skystas azotas.

1960 metais skystas azotas buvo panaudotas nauju būdu – naudojant kriozondus.

1965 metais gydytojas Setragas Aramas Zakarianas (Setrag Aram Zacarian) supaprastino kriozondus, pritaikydamas jiems skirtingo diametro antgalius, kurie pritaikomi pagal norimo naikinti darinio dydį. Tokie kriozondai gydytojų praktikoje naudojami ir šiandien.

Kriozondai su pritvirtintais antgaliais

Kriozondo antgaliai

Šiais laikais yra sukurta įvairių aparatų, kurie palengvina skysto azoto naudojimą. Tačiau kriozondai išlieka populiarius ir plačiausiai naudojami.

Šiuo metu yra plačiausiai naudojama kriozondo metodika. Kaip jau buvo minėta, ši metodika patogi, paprasta naudoti, taip pat pigi, nesudėtinga procedūros atlikimo technika ir greita, beveik be komplikacijų, aiški procedūros eiga, kurią galima lengvai kontroliuoti.

Kriozondo metodu galima naikinti beveik visus kosmetinius defektus, daugelį ikivėžinių ir vėžinių darinių, esančių odoje, gleivinėje, ant parenchiminio organų ir kitur. Šis metodas gali būti naudojamas vienas arba derinamas su kitais gydymo metodais ir yra alternatyvus daugeliui gydymo būdų.

Populiariausi naikintini dariniai odoje: dauginė paminčių ląstelių karcinoma, dermatofibroma, keratozės, lentigo, leukoplakija, paprastieji spuogai, angiofibroma, angiokeratoma, angioma, karbunkulas, granuloma, įvairūs apgamai, hemangiomos, lejomoma, karpos taip pat piktybiniai dariniai ir t. t. Panaudojimo diapazonas labai platus.

Kriofiziopatologija (kriobiologija)

Ypač žemos temperatūros poveikis žmogaus audiniams priklauso nuo keleto faktorių: užšaldymo greičio, atšilimo

Krioparato pavyzdys

greičio, kriogeno koncentracijos, šalčio ekspozicijos laiko, temperatūros, kuri pasiekiamą destruktijos vietoje.

Lėtas užšaldymas nėra toks žalingas audiniams kaip greitas. Lėtai užšaldant, ledo kristalai susidaro *ekstraceliuliariai* (ląstelių paviršiuje), o greitas užšaldymas skatina formuotis ledo kristalus ląstelėse. Ledo kristalų susidarymas ląstelėse yra joms labai pavojingas ir negrįžtamai jas sunaikinantis procesas. Skystis pradeda kristalizuotis esant -7°C , -10°C , o esant -40°C ląstelių komponentai ir membranos pakenkiamos, pasikeičia ląstelių osmosinis slėgis, visi biologiniai procesai ląstelėse sustoja ir jos žūva. Yra įrodyta, kad norint sunaikinti piktybinę odos darinį (paminčių ląstelių karcinomą ir kt.) ir jo metastazavimo tikimybę pakanka -50°C temperatūros. O temperatūra, mažesnė kaip -60°C , nesustiprina destruktinio efekto, todėl dar labiau jos mažinti nėra prasmės. Nors naudojant skystą azotą ir yra pasiekiamą žemesnė temperatūra, taip užtikrinamas darinio sunaikinimas. Reikia paminėti, kad sunaikinti nepiktybiniais odos dariniams pakanka aukštesnės temperatūros.

Klinikiniai ypač žemos temperatūros efektai

Pirmiausia, atliekant procedūrą, pacientas gali jausti nemalonų dilgčiojimą, tvinkčiojimą ar skausmą. Atšildama oda aplink ekspozicijos vietą parausta. Nemalonūs jūtimai atslūgsta po kelių minučių ar (labai retai) valandų. Susidaro progresuojanti edema. Tai prasideda praėjus kelioms minutėms po kriozondo aplikacijos ir trunka 12–36 valandas. Pamažu susidaro pūslelė. Ji gali būti serozinė ar hemoraginė.

1.4. Paciento slaugos poreikiai po kriodestrukcijos

Kriochirurgijoje ypatingai svarbus yra slaugytojo vaidmuo. Slaugytojas turi informuoti pacientą apie jam atliekamą procedūrą, kokius jūtimus jis jaus procedūros metu, kaip atrodys žaizdelė po KD, kokios jos gijimo stadijos ir ką reikės daryti pačiam pacientui. Turi išsiaiškinti, ar pacientas tikrai suprato, ką jam reikės daryti, kad žaizdelė užgytų palikdama kuo optimalesnį kosmetinį efektą. Kadangi paciento vaidmuo, prižiūrint savo žaizdą, ne mažiau svarbus nei medicinos personalo, pacientui turi būti suteikta reikiama informacija. O tai yra slaugytojo pareiga.

Užsiprenumeruokite „Černobylietį“!

Laikraštį „Černobylietis“ 2014-iems metams galima užsiprenumeruoti visuose Lietuvos pašto skyriuose. Laikraščio indeksas – 0043. Laikraštis leidžiamas kas du mėnesiai, 8 puslapių, 2 spaudos lankų.

Dviejų mėnesių prenumeratos kaina su PVM ir pristatymu į namus – 2,89 lito, 4 mėnesių – 5,78 lito, 6 mėnesių – 8,67 lito, 8 mėnesių – 11,56 lito.

Laikraštį galima užsisakyti ir internetu, adresas <http://prenum.katalogas.lt>

Dulkes nupūtus

Jurbarkas. Šiame miestelyje jau nuo 1910 metų gyvuoja miesto keturklasė mokykla. Priimama jon abiejų lyčių mokiniai, bet gaila, kad lietuvačių taip maža sulyginant su vaikiniais lietuviais; mokinės – visos mažne svetimtautės. Mokiniai lietuviai dar ir dabar kai kurie saldžiai miega tamsoje, iš kurios atbudusieji niekaip negali jų pažadinti. Atsibudusiųjų širdys suspaustos iš visų pusių, dėl to, kad neturi kur sugriebti lietuvių kalbos mokslo; mokyklon nėra kam įvesti, o patiems mokiniams sunku.

Taigi kiekvienas mūsų mėgina pats kaip nors išmokti geros ir tikros lietuviškos rašybos, tikrai ir grynai kalbėti savo prigimta kalba, bet, kaip manau, pridės daug darbo, o gero ne per daug atsieks...

Kardas (Ateitis, 1913 rugpjūtis, nr. 8, p. 408)

P. Rainiui. Draugas rašai: *Šias eiles Jus paskaitykite! Jei patiks Jums – patalpinkit. Nepatiks gi – sudraskykite, Ateityje atsakykite.*

Atsakom: sudraskėm. 1) delto, kad ant abiejų pusių lapo rašyta, 2) panašiai į šias parašyta...

Redakcijos atsakai (Ateitis, 1913 rugpjūtis, nr. 8, p. 410)

Lenkai auklėja vaikus. Vilniuje einas lenkų laikraštis vardu „Żečpospolita“ paduoda „puikią“ dainelę, kurią dainuoja Żeligovskio garbei lenkų prieglaudų vaikai. Toje dainelėje yra štai kokių gražumynų:

*I my kiedy doroniemy
Z Generalem też pjdziemy
Bo tutaj są polskie kresy
A sąsiady – same biesy!*

(Ir kai mes išaugsim
Kartu su generolu keliausim
Nes lenkų čia paribiai
O kaimynai – grynai velniai.)
Galima laukti, kad taip auklėjami vaikeliai bus verti savo tėvų!

(Trimitas. 1921 liepos 2)

Šakiai. Pasienio gyventojai, gyveną arti Šešupės, turi netikusį paprotį nereikalingus arba netinkamus daiktus mesti į upę. Daugiausia skandinami šunės ir katės.

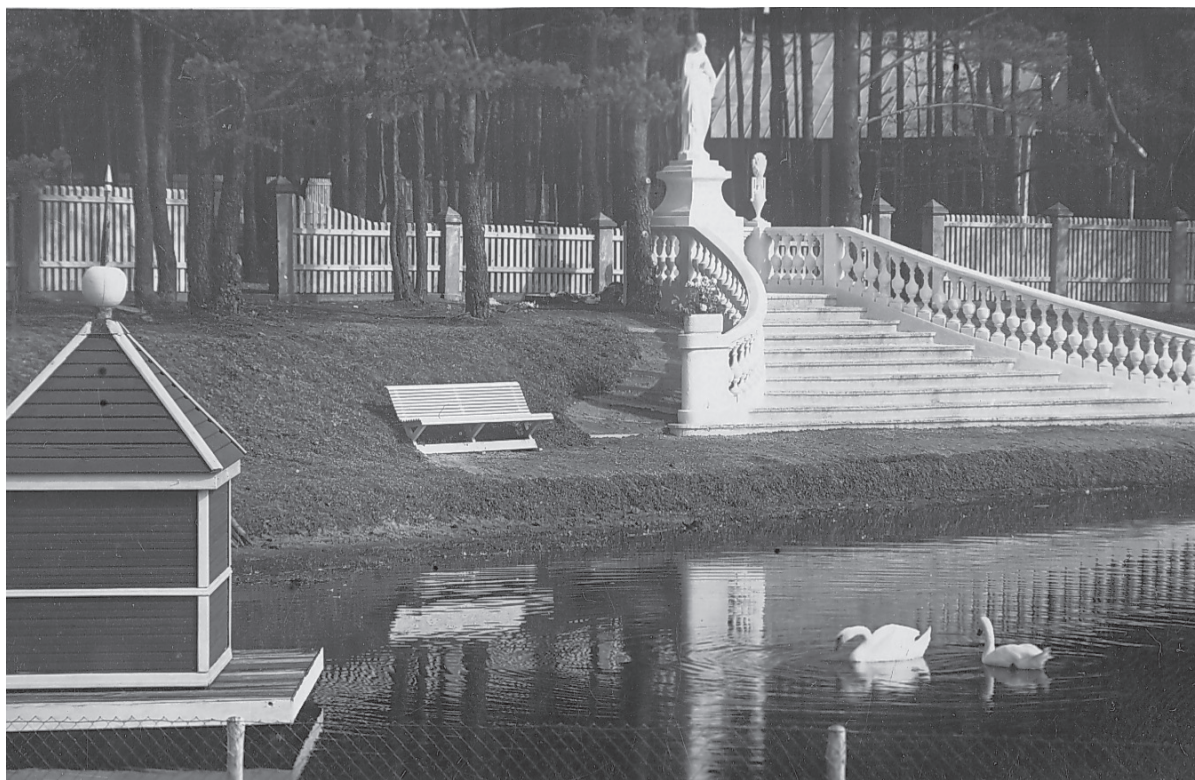
(Trimitas. 1925 liepos 23, nr. 28, p. 928)

Dėl ko žmogus nusižudė. Apie miesto sode sausio 6 d. rytą, 7 val. pasipjovusį žmogų. Trečiadienio rytą iš Valsybės Teatro rūmų ir iš Dramos artistų baliaus išėjusius pasitiko greta Valst. Teatro rūmų tūnakt slankiojusios mirties šiurpas: miesto sodno sargas ėmė šaukti, kad esąs žmogus papjautas ir teatro svečių akys atsirėmė į juodo kraujo klane paskendusį jauno vyriškio lavoną. Su perpjauta gerkle jau bestingstas lavonas gulė neseniai dar pastatyto ties teatro rūmais palapinėje, prie jo kojų kruvinas skustuvas, kiek nuošaliau suolely taip pat krauju užtaškyta lazda. Tai būta tūlo Albino Balčiūno. Rasta pas jį 5 kitai su centais pinigų ir keli laiškai, iš kurių paaiškėjo, jog nelaimingasai patsai save papjovė.

Pirmam laiške, sausio 5 d., parašyta tik tai, kad „galinga mirtis jau užviešpatavo mano sielą. Ji jau slankioja aplink mane...“ Šis laiškas nutrauktas, o kitas rašytas jau sausio 6 d., reiškia tą patį mirties rytą, ir jame apsakoma, kaip vargingai tėvui mirus jis gyveno, kaip buvo „iš mažens priverstas bandą ganyti“, kaip jis važinėjo po Ameriką, kaip ten laimės nerado, grįžęs tarnavo pas kažkokį malūnininką Klyvį Pakruojaus valsčiuje, kaip tas už 18 kažkokių avaičių neužmokėjo, kurias kirpti jis buvęs priverstas, ir kaip visą laiką jį sekė mirtis nei žingsnio neatstodama, „kaip meili panelė“ gretindamosi. Jis tą mirtį vaikės šalin, kovojęs su ja, bet galų gale turįs pasiduoti.

Trečiam laiške, jau prieš pat mirtį, matyt, rašytam ir vos įskaitomam, pasisako nesąs niekam nė cento skolinigas, o tuo tarpu jis nei iš vieno negalįs nieko gauti, kas jam skolingi, nes visi sakę neturį. Taip pat pasisako turįs Amerikoje pas vieną žmogų 400 dol., tų pinigų raštas „iš 20 metų 15 aprilio“ esąs Užsienio reikalų ministerijoje. Lietuvoje jis paliekąs 3 brolius – irgi neturtingus; jei būsią galima tuos pinigus išgauti, jis prašo pasiųsti juos broliui Povilui Balčiūnui, Kupiškio valsč.

Laiškas baigiamas: „Sudiev, Lietuvos valdžia! Su-

Šventųjų 1934 Metų ir Tautos Vado
60 metų amžiaus sukačial paminėti paminklas, Kulautuvos kurorte.

J. Skirmas foto. KAUNAS

diev Lietuvos karžygiams, kur kariavo už laisvę Lietuvos. Reikėtų kovą dar laimėti, kad Vilnius mūsų pasiliktu, o ne lenkai despota turėtų... Sudiev sostinei Kaunui su savo priemiesčiais... Sudiev, pasaulio margumynai... Jau mirtis prie manęs artina... o aš gyventi nebenoriu. Sudiev, sudiev, sudiev! Balčiūnas.“

Kor. (Kauno naujienos, 1926 sausio 7, nr. 2, p. 3)

Senukas norėjo viščiukus išperėti. Baisogalos valsč. V. Kaimo ūkininkai N. visi išėjo sekmadienį į bažnyčią, paliko namuose tik vieną visai seną senuką. Šis vienas palikęs pradėjo visokias gyvenimo problemas spręsti: kodėl būtinai turinti višta viščiukus išperėti, o ne koks kitas gyvulys?

Taip jam begalvojant, atėjo čigonė. Senukas pradėjo kalbėtis su čigone apie visokius reikalus, žinoma, ir apie viščiukų perinimą. Ši pasakė, kad žmogus taip pat galįs viščiukus išperėti. Senukas šia nauja „problema“ susidomėjo, o čigonė nutarė jo kvailumu pasinaudoti. Ji sudėjo į kubilą kiaušinius ir liepė senukui ant jų atsitūpti, vištos balso kudaksinti ir po kelių valandų viščiukai prasikalsią. Senukas bematant atsitūpė ant kiaušinių, o čigonė apdengė jį skurliais. Kol senukas viščiukus „perėjo“, čigonė pasinaudojo proga, pavogė daug įvairių daiktų, drabužių ir paspruko.

Netrukus sugrįžo namiškiai ir labai nustebę radę ką tai be jų šeimnininkavus, bet vėliau viskas paaiškėjo, kada rado senuką ant kiaušinių betupint.

St. Ž. (Dienos naujienos, 1932 vasario 1, nr. 25, p. 3)

Juodi artistai baltame Kaune. Pereitą sekmadienį į Kauną atvyko 50 negrų su visomis savo dekoracijomis.

Viešbutis, kuriame negrai apsistojo, visą laiką apgultas Kauno žioplių. Ypatingai negrais domisi apysenės žydės, kurios tiesiog nuo negrų akių nenuleidžia. Bet ne mažiau žvalgosi ir miesto panelės. Negrai, naudodamiesi tokiu pasisekimu, nesnaudžia. Neretas vaizdas, kai negras, pačiupęs po ranka baltą kaunietę, drožia pasivaikščioti, tyru vakaro oru pakvėpuoti.

Negres akimis lydi Kauno smarkesni kavalieriai – nori susipažinti.

Dabar jau pasakojama ištisos istorijos apie negrus.

Pilietis J. K., gyvenantis tame pačiame viešbuty, kur ir negrai, vieną vakarą grįžo namo įkaušęs. Visą dieną su draugais vaišinosi ir apie negrų atvažiavimą nieko nežinojo. Eidamas žemyn viešbučio prieangiu sutiko negrą, ir nors buvo įkaušęs, bet taip tariamo velnio išsigando, kad savo riksmu pakėlė ant kojų beveik visą viešbutį. Subėgę su naktiniais marškiniais viešbučio žmonės, pamatė išbalu-

sį pilietį ir juodą negrą baltais dantimis...

(Diena, 1930 liepos 27, nr. 29, p. 5)

„Negras“ Laisvės alėjoj. Vienas Kauno pilietis J. K. savo gyvenime neturėjęs pasisekimo pas moteris, matydamas, kad negrai tą pasisekimą turi, sumanė gudriu būdu nepasiekiamą pasiekti.

Apie 8-ą valandą vakaro, kai jau šiek tiek sutemsta, jis ištepė suodžiais savo veidą, persivilko kitais drabužiais ir paėmęs lazdelę į ranką nuėjo vaikščioti Laisvės alėja. Koks buvo tariamojo negro nustebimas, kai jis pamatė, kad į jį kreipia dėmesį gražiausios Kauno moterys ir didelis žioplių būrys seka paskui.

„Negras“ jautėsi labai laimingas ir dažnai šypsojosi. Tas „negro“ šypsojimasis patraukė dar daugiau publikos. Paskui kažkas iš publikos negrą prakalbino angliškai. „Negras“ užsimiršęs atsakė lietuviškai:

– Ko nori?

Publika pradėjo džiaugtis, kad štai, girdi, jau vienas negras išmoko lietuviškai. Bet kita publikos dalis pradėjo nujausti apgavystę ir vis artinosi prie „negro“. „Negras“ matydamas, kad visa šita istorija gali baigtis liūdnai, pabėgo į miesto sodną, iš čia pro remontuojamo Valst. Teatro rūmus į Kęstučio g-vę ir dingo iš akių.

(Diena, 1930 liepos 27, nr. 29, p. 8)